

Uruguayn eläkejärjestelmä

Eläkejärjestelmän rakenne ja hallinto

Uruguayn eläkejärjestelmä uudistettiin perusteellisesti vuoden 1996 alussa. Uusi järjestelmä koostuu vanhasta etuusperusteisesta osasta (sosiaalivakuutus) ja uudesta maksuperusteisesta lisäosasta (yksilöllinen eläketili). Pienempiä uudistuksia on tehty vuosina 2007 ja 2009 (mm. eläkeikä- ja maksutasomuutoksia). Eläke-etuuksia maksetaan lisäksi vähimmäisturvan kautta.

Uuden eläkejärjestelmän sosiaalivakuutusosassa ja lisäosassa ovat pakollisesti vakuutettuja 1.4.1956 jälkeen syntyneet yksityisen ja julkisen sektorin työntekijät, yrittäjät ja maa- ja kotitaloustyöntekijät, joiden kuukausitulot vuonna 2011 ylittävät 24 709 pesoa (852 e) . Tulorajan alle jäävät henkilöt ovat vakuutettuja oletusarvoisesti vain sosiaalivakuutusosassa mutta he voivat vakuuttaa itsensä vapaaehtoisesti myös lisäosan suhteen. Ennen 1.4.1956 syntyneet henkilöt kuuluvat vanhaan sosiaalivakuutusjärjestelmään ilman yksilöllistä eläketiliosaa. Pankkien henkilöstöllä, lakimiehillä, yliopiston henkilökunnalla sekä armeijan ja poliisin henkilöstöllä on omat erilliset eläkejärjestelmänsä. Yleinen eläkejärjestelmä on tällä hetkellä Latinalaisen Amerikan kattavimpia lakisääteisiä eläkejärjestelmiä ja siihen kuuluu noin 77 prosenttia työllisestä työvoimasta.

Eläkejärjestelmän yleisestä valvonnasta vastaa työ- ja sosiaaliministeriö. Sosiaalivakuutuslaitos BPS (*Banco de Previsión Social*) hallinnoi sosiaalivakuutusosaa, pitää rekistereitä mm. vakuutettujen työtuloista sekä valvoo eläkemaksujen maksamista ja jakaa edelleen kertyneet eläkemaksut eläkerahastoille. BPS ei maksa vakuutetuille suoraan etuuksista muita kuin osatyökyvyttömyyseläkkeitä ja vähimmäisturvan etuuksia.

AFAP eläkerahastot (*Administradoras de Fondos de Ahorro Previsional*) hallinnoivat yksilöllisiä eläketilejä ja niiden sijoitustoimintaa. Eläkerahastoja on neljä, joista suurin on valtio-omisteinen ja BPS:n hallinnoima *República*. Vakuutettu voi vaihtaa eläkerahastoa halutessaan.

Eläkerahastossa karttunut varallisuus siirretään eläkkeelle jäämisen yhteydessä yksityiseen vakuutusyhtiöön, josta maksetaan koko eläke (sosiaalivakuutusosa ja lisäosa). Vakuutettu voi valita vakuutusyhtiön itse. Kuten eläkerahastoja, vakuutusyhtiöitä valvoo Uruguayn keskuspankki.

Rahoitus

Eläkejärjestelmän sosiaalivakuutusosa on jakojärjestelmäpohjainen, jossa eläkemaksuilla rahoitetaan senhetkinen eläkemeno. Valtio kattaa järjestelmän mahdolliset alijäämät. Vähimmäisetuudet rahoitetaan puolestaan kokonaisuudessaan verorahoituksella

Lisäeläkeosa on rahastoitua eläketurvaa, jossa eläkerahastot sijoittavat eläkemaksut rahoitusmarkkinoille ja aikanaan maksettava eläke riippuu eläkemaksuista sekä niille saaduista tuotoista. Sijoitukset ovat voimakkaasti säänneltyjä ja suurin osa rahastojen varallisuudesta on Uruguayn valtion velkakirjoissa.

Järjestelmä rahoitetaan sekä työntekijän että työnantajan eläkemaksuilla. Työntekijän eläkemaksu on 15 prosenttia tuloista. Jos kuukausitulot jäävät alle 24 709 peson (852 e), maksaa työntekijä ainoastaan sosiaalivakuutusosaan 15 prosenttia tuloistaan. Tulorajaa vähemmän ansaitseva vakuutettu voi kuitenkin vapaaehtoisesti jakaa maksun puoliksi sosiaalivakuutusosaan ja

lisäeläkeosaan (7,5 % ja 7,5 %). Rajan ylittävistä tuloista työntekijä maksaa 15 prosenttia pelkästään lisäeläkejärjestelmään. Lisäeläkejärjestelmän maksu pitää sisällään 0,97 prosentin työkyvyttömyyseläkemaksun sekä 1,86 prosentin hallintokuluosan (keskimääräiset tasot). Eläkemaksuja ei makseta yli 74 128 peson (2 556 e) kuukausituloista

Työnantaja maksaa eläkemaksuja vain järjestelmän sosiaalivakuutusosaan. Vakuutusmaksu on 7,5 prosenttia alle 74 128 peson kuukausituloista. Rajan ylittävistä tuloista ei peritä eläkemaksuja. Yrittäjien maksut vastaavat palkansaajien maksuja.

Etuudet

Eläke-etuuksina maksetaan yleistä vanhuuseläkettä, korkean iän vanhuuseläkettä, työkyvyttömyyseläkkeitä sekä perhe-eläkkeitä ja hautausavustuksia. Eläkeoikeuteen liittyvät olennaisesti vakuutusaikavaatimukset.

Yleinen vanhuuseläke (*Jubilación Común*)

Yleinen vanhuuseläkeikä on sekä miehillä että naisilla 60 vuotta. Eläkeoikeuteen vaaditaan lisäksi vähintään 30 vuotta BPS:n vahvistamaa vakuutusaikaa. Naisten vakuutusaikaan lasketaan mukaan omat biologiset tai adoptoidut lapset. Yksi lapsi kartuttaa vakuutusaikaa yhdellä vuodella ja enimmillään vakuutusaikaa voi kertyä viisi vuotta viidestä lapsesta. Myös vaarallisissa ammateissa työskenteleville hyvitetään ylimääräisiä vakuutusvuosia.

Eläkkeen minimitaso on 45 prosenttia vakuutetun edellisen 10 vuoden keskimääräisistä kuukausituloista tai 45 prosenttia 20 parhaan vuoden keskimääräisistä kuukausituloista korotettuna 5 prosentilla. Näistä maksetaan matalampi vaihtoehto. Eläketasoa korotetaan 1 prosenttiyksiköllä jokaista yli 30 vuoden menevää vakuutusvuotta kohden aina 35 vakuutusvuoteen saakka. 35–40 v. vakuutusaika korottaa eläketasoa 0,5 prosenttiyksiköllä vuotta kohden.

Jos vakuutusaikavaatimukset eivät ole täyttyneet 60 ikävuoteen mennessä, eläketasoa korotetaan 2 prosenttiyksikköä työvuotta kohden siihen saakka kunnes vakuutusaikavaatimus on täynnä tai vakuutettu täyttää 70 vuotta.

Työntekijä voi lykätä eläkkeen alkamaan 60 ikävuoden jälkeen, jos vakuutusaikaa on vähintään 30 vuotta. Tällöin lykkäyskorotus on 2 prosenttiyksikköä vuodessa. Jos vakuutetulla on yli 35 vuotta vakuutusaikaa, on lykkäyskorotus 3 prosenttiyksikköä vuodessa. Enimmillään eläkkeen voi lykätä 70-vuotiaaksi.

Maksuperusteiseen lisäeläkkeeseen on oikeus 60-vuotiaana, jos vakuutetulla on vähintään 30 vuotta vakuutusaikaa. Vakuutusaikavaatimusta ei ole yli 65-vuotiailla. Eläkkeelle siirtymisen yhteydessä vakuutetun on ostettava vakuutusyhtiöltä annuiteetti tilille kertyneellä pääomalla.

Yleisen vanhuuseläkkeen vähimmäismäärä on 3 339 pesoa (115 e) kuukaudessa. Enimmillään eläke voi olla 30 145 pesoa (1 039 e) kuukaudessa. Eläkkeitä tarkistetaan julkisen sektorin keskipalkan mukaisesti.

Korkean iän vanhuuseläke (*Jubilación por edad avanzada*)

Korkean iän vanhuuseläke voidaan maksaa työnteon lopettaneelle henkilölle aikaisintaan 65-vuotiaana, jos vakuutusaikaa on vähintään 25 vuotta. Mitä vanhempi henkilö on kyseessä, sitä lyhyempi on vakuutusaikavaatimus:

- 65 v: 25 v. vak. aikaa
- 66 v: 23 v. vak. aikaa
- 67 v: 21 v. vak. aikaa
- 68 v: 19 v. vak. aikaa
- 69 v: 17 v. vak. aikaa
- 70 v: 15 v. vak. aikaa

Eläke on 50 prosenttia vakuutetun viimeisen 10 vuoden keskimääräisestä palkasta, jonka lisäksi eläketasoa korotetaan 1 prosenttiyksiköllä jokaisesta vähimmäisvakuutusajan (15 v.) ylittävästä vuodesta (enimmillään 14 pros.yksikköä). Tämän lisäksi vakuutetulla on oikeus maksuperusteiseen lisäeläkkeeseen.

Vähimmäiseläke (*Pensión por vejez*)

Vähimmäiseläke voidaan myöntää maassa asuvalle, 70 vuotta täyttäneelle henkilölle, jonka tulot eivät riitä toimeentuloon. Henkilön on oltava asunut maassa vähintään 15 vuotta. Eläke on 4 767 pesoa (164 e) kuukaudessa.

Työkyvyttömyyseläke (*Jubilación especial*)

Täysi työkyvyttömyyseläke maksetaan toistaiseksi ja siihen on oikeus henkilöllä, joka on kykenemätön mihinkään työhön ja jonka arvioitu työkyvyttö-myysaste on vähintään 66 prosenttia. Jos työkyvyttömyyden syynä on onnettomuus, ei muita ehtoja etuuden saamiselle ole. Muuten 26 vuotta täyttäneillä henkilöillä tulee olla lisäksi vähintään 2 vuotta ja alle 26-vuotiailla 6 kuukautta työkyvyttömyyttä edeltävää työhistoriaa. Eläkkeeseen on oikeus myös työttömällä, jos työnteon lopettamisesta on kulunut alle 2 vuotta ja vakuutusaikaa on vähintään 10 vuotta.

Osatyökyvyttömyyseläkkeeseen on oikeus henkilöllä, joka on työkyvytön nykyiseen työhönsä ja jonka arvioitu työkyvyttömyysaste on 50–66 prosenttia. Jos työkyvyttömyyden syynä on onnettomuus, ei muita ehtoja etuuden saamiselle ole. 26 vuotta täyttäneillä henkilöillä tulee olla lisäksi vähintään 2 vuotta ja alle 26-vuotiailla 6 kuukautta työkyvyttömyyttä edeltävää työhistoriaa. Työkyvyttömyyttä arvioidaan säännöllisesti uudelleen ja etuus on määräaikainen.

Vähimmäiseläkkeen voi saada myös täyden työkyvyttömyyden perusteella. Muut ehdot ovat samat kuin iän perusteella myönnettävässä vähimmäiseläkkeessä. Työkyvyttömyyden perusteella vähimmäiseläke on 4 742 pesoa (164 e) kuukaudessa.

BPS:n paikalliset lääketieteelliset komissiot arvioivat työkyvyttömyysasteen kaikissa tapauksissa.

Täysi työkyvyttömyyseläke on 65 prosenttia työkyvyttömyyttä edeltävän 20 vuoden keskimääräisistä (indeksoiduista) tuloista tai kaikkien vakuutusvuosien keskiarvosta. Näistä matalampi valitaan, mutta eläkkeen vähimmäismäärä on 4 742 pesoa (164 e) /kk. Lisäksi vakuutettu saa lisäeläkejärjestelmästä eläkkeen, joka on 45 prosenttia työkyvyttömyyttä edeltävien 10 vuoden keskimääräisestä (indeksoidusta) tuloista. Eläkkeensaaja on myös oikeutettu

1 272 (44 e) peson kertakorvaukseen liikennekulujen ja 2 855 peson (98 e) korvaukseen kuntoutuskulujen kattamiseen.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen määrä vastaa täyttä työkyvyttömyyseläkettä (65 %) mutta sitä maksetaan enintään kolmen vuoden ajan. Lisäeläkkeen puolelta maksetaan vastaava korvaus kuin täyden työkyvyttömyyden suhteen mutta kuitenkin enintään kolmen vuoden ajan.

Lisäksi on mahdollista saada kertakorvauksina liikennekuluihin 1 272 pesoa (44 e) ja 2 855 pesoa (98 e) kuntoutuskuluihin.

Perhe-eläke (*Pensiones de sobrevivencia*)

Perhe-eläkettä voidaan maksaa nais- tai miesleskelle, ex-puolisolle (edellyttää edj. elatusvelvollisuutta), avopuolisoille (edellyttää väh. 5 vuotta yhteisasumista) sekä alle 21-vuotiaille naimattomille lapsille. Jos lapsi on työkyvytön, ei yläikärajaa ole. Perhe-eläkettä voidaan maksaa myös edunjättäjistä riippuvaisille, täysin työkyvyttömille vanhemmille.

Perhe-eläkeoikeus edellyttää, että edunjättäjä oli kuollessaan töissä tai työn päättymisestä oli kulunut enintään yksi vuosi. Jos hänellä oli vähintään 10 vuotta vakuutusaikaa, ei tätä ehtoa sovelleta. Eläkkeeseen on oikeus myös, jos edunjättäjä oli jo eläkkeensaaja (myös tk-eläke) tai sai korvausta työttömyyden, työtapaturman, sairauden tai äitiyden perusteella tai edunjättäjä kuoli enintään 12 kuukautta työttömyyskorvauksen päättymisen jälkeen.

Perhe-eläkettä maksetaan 66–75 % edunjättäjän eläkkeestä tai eläkeoikeudesta riippuen edunsaajien lukumäärästä. Lesket saavat täyden eläkkeen (100 %), jos ei ole muita edunsaajia; 70 % perhe-eläkkeestä, jos lapsia; 60 %, jos muita edunsaajia kuin lapsia. Jäljelle jäävä osa jaetaan tasan muiden edunsaajien kesken. Jos edunjättäjällä ei ole leskeä, perhe-eläke jaetaan tasan muiden edunsaajien kesken. Lisäksi maksetaan mahdollinen edunjättäjän lisäeläkejärjestelmään kartuttama eläke.

Leskeneläke on tuloharkintainen. Lesken keskimääräiset kuukausitulot eivät v. 2009 saa ylittää 59 414 pesoa (2 049 e) edunjättäjän kuolemaa edeltäneenä 12 kuukautena. Eläke lakkaa myös, jos leski avioituu uudelleen.

Hautausavustus (*Subsidio para expensas funerarias*)

Hautausavustus maksetaan hautajaiset maksaneelle henkilölle. Enimmillään avustus on 14 649 pesoa (505 e).

15.01.2014